

Arkivkode:

FU-sak : 15/11

Sak nr.:

Møte: 11.05.11

Fakultetenes forskerutdanningsmeldinger 2010

1 Innledning

Fakultetene har sendt inn sine forskerutdanningsmeldinger til fristen 15.04.11 med unntak av Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet som har sendt et foreløpig utkast med forbehold om endringer da forskerutdanningsmeldingen først behandles på Fakultetsstyremøte den 05.05.2011. Fakultetene ble bedt om å utarbeide forskerutdanningsmeldingene i forhold til et knippe kvantitative resultatindikatorer basert på rapporteringer om forskerutdanningen til Kunnskapsdepartementet¹. I tillegg har fakultetene i sine meldinger gitt gode kvalitative presentasjoner av resultater, planer, utfordringer og prioriteringer i forskerutdanningen for året som gikk og innsatsområder for forskerutdanningen i 2011 og fremover.

2 Resultater i forskerutdanningen i 2010

Det ble i 2010 kreert 237 nye doktorgrader ved Universitetet i Bergen av 1184 totalt i Norge, og UiB står dermed for 20% av den norske doktorgradsproduksjonen i 2010. Av de 237 doktorgradene var 231 ph.d.-grad og 6 dr.philos.-grad. Dette er en anstendig andel av den norske totalproduksjonen tatt i betraktning UiBs portefølje på 1489 ph.d.-kandidater som er registrerte aktive høsten 2010. Til sammenligning har NTNU kreert 260 doktorgrader ut av en aktiv kandidatportefølje på 2367 ph.d.-kandidater. Dette kan tyde på at UiB har en bedre gjennomstrømming i forskerutdanningen og at tettere oppfølging av ph.d.-kandidater synes å gi resultater.

Doktorgrader i tall 2007-2010	Indikatorer											
	Avlagte doktorgrader				Registrerte høst DG				Nye avtaler			
	Tid				Tid				Tid			
Universiteter	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
NTNU	257	314	259	260	1935	2122	2235	2367	344	441	378	351
Univ for miljø- og biovit	47	67	49	59	245	352	432	467	26	83	103	90
Univ i Agder	2	3	9	7	68	89	109	122	17	27	21	27
Univ i Bergen	202	233	223	237	1202	1366	1401	1489	218	210	183	183
Univ i Oslo	344	435	391	415	2277	2532	2694	2824	446	477	446	478
Univ i Stavanger	18	12	29	31	171	209	222	228	40	35	24	29
Univ i Tromsø	100	104	115	96	630	625	632	651	143	116	121	113

¹ Alle resultattall som presenteres her er hentet fra DBH. Måltall og prognosetall er hentet fra forskerutdanningsmeldinger

2.1 Overordnede betraktninger i forhold til fakultetenes rapporterte resultater for 2010

Oversikten over alle fakultetenes rapporterte tall i forskerutdanningsmeldingen baserer seg på den årlige rapporten til DBH hvor fakultetene rapporterer inn mange ulike data relatert til forskerutdanningen. Sett i sammenheng og som fakultetsvise kandidatporteføljer fremstår fakultetene med sine unike porteføljer med ulike styrker og svakheter i forhold til ulike områder. Bildet disse tallene gir er sammensatte og komplekse, men det er like fullt grunn til å foreta noen sammenligninger på tvers av fakultetene. Det totale bildet av fakultetenes produksjon er i stor grad veldig positiv spesielt med tanke på den relativt gode gjennomstrømmingstiden. Oversikten gir også et godt grunnlag til å se muligheter og utfordringer for å nå UiBs overordnede mål i forskerutdanningen for 2011.

Resultatindikator	HF	MOF	MN	SV	JUS	PSYK
Totalt antall avlagte doktorgrader	19	93	76	21	6	21
Antall uteksaminerte ph.d.-kandidater pr. vitsk årsverk	0,12	0,53	0,36	0,18	0,2	0,29
Antall nye doktorgradsavtaler	34	94	26	27	6	19
Antall aktive ph.d.-kandidater	184	503	449	177	41	135
Tilsatte i dep.fin stipstillinger	78,5	124	125	44,9	24	33,6
Tilsatte i forskningsråds- og andre eksterntfinansierte stillinger	10,7	35,7	101	12,8	5	21
Gjennomstrømming på disputerte ph.d.-kandidater	3,1	3,9	3,4	4,6	3,0	5,3

MN og MOF er store fakultet med mange aktive kandidater som krever omfattende ressurser i oppfølging og veiledning. Like fullt sier tallet om antall uteksaminerte i forhold til antall vitenskapelige årsverk på MOF og MN at en større andel av de vitenskapelige ved disse fakultetene er involvert i forskerutdanningen enn hva tilfellet kan være ved de andre fakultetene.

Sammenligner en tallene for antall nye doktorgrader med antall aktive kandidater kan det se ut til at enkelte fakultet klarer å få flere doktorgrader ut av en mindre portefølje enn andre fakultet som har flere aktive kandidater. Sammenligner en totalantallet for tilsatte stipendiater ved UiB med antall aktive kandidater blir det også fremtredende at enkelte fakultet har store andeler av sin portefølje finansiert utenfor UiB med tilsetning ved en annen institusjon. Dette gir spesifikke utfordringer, men kan også gi gevinster i form av flere disputaser noe som enkelte fakultet nevner som et suksesskriterium for økt produksjon av nye doktorgrader.

Omtale av resultatindikatorene og fakultetenes rapporterte resultater for 2010

Tabell 1. Antall disputaser ved fakultetene, måltall, resultat og prognose

	2010		2011
Totalt antall disputaser	Måltall	Resultat	Fakultetenes prognoser
HF	27	19*	25
MOF	80	93	80
MN	80	76	80
SV	27	21	25
JUS		7	8
PSYK	20	21	20
Totalt UiB		237	238

* I tillegg til de 19 ph.d. ble det uteksaminert en kandidat fra stipendprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid

UiB har satt seg mål å kreere 250 nye doktorgrader i året. Den fakultetsvise fordelingen av antall kreerte doktorgrader i 2010 viser at UiB nærmer seg dette målet. Fakultetene klarer nå med forbedrede registreringsrutiner og tettere oppfølging av kandidatene å sette mer presise måltall for antall doktorgrader pr. år, og ligger derfor i sin produksjon av doktorgrader i 2010 ikke langt unna måltallene for 2010. SV, HF og MN ligger noe unna sitt mål for 2010 og forklarer dette med mange underkjenninger (SV og HF) samt lang behandlingstid på bedømmelse av avhandlinger. Dette er forhold både SV og HF varsler er noe de vil prioritere å forbedre i 2011.

MOF sin produksjon av nye doktorander i 2010 var veldig god og de forklarer den hyggelige økningen med at Samarbeidsorganets finansiering med stipend til ph.d.-kandidater begynner å få resultater. Av MOFs 93 nye doktorander i 2010 var kun 28 UiB-finansierte kandidater.

Med et total måltall på 238 basert på fakultetenes prognoser for 2011 ligger det an til en produksjon av nye doktorgrader i 2011 som vil komme rett under 250, altså noe under det overordnede måltallet.

Tabell 2. Gjennomstrømmingstid for disputerte ph.d.-kandidater 2009 og 2010

Gjennomstrømmingstid for oppnådd doktorgrad for ph.d.-kandidater som disputerte i 2009 og 2010		
	2009	2010
HF	3,2	3,1
MOF	4,1	3,9
MN	3,7	3,4
SV	5,2	4,6
JUS	4,2	3,0
PSYK	3,4	5,3
Totalt	3,9	3,8

Gjennomstrømmingstiden til ph.d.-kandidatene baserer seg på den tiden de har anvendt til doktorgradsarbeidet fra finansieringsstart til innlevering av avhandling. Permisjoner, perioder med pliktarbeid og sykemeldinger er trukket fra. Gjennomføringstiden er totalt ikke endret seg mye fra 2009 med en gjennomstrømmingstid på 3,9 for hele institusjonen. Enkelte fakultet har derimot forbedret gjennomstrømmingstiden fra 2009, SV og JUS. Begge

disse fakultetene har relativt få kandidater som har avlagt doktorgrad, men det er likevel en betydelig forbedring fra 2009. Fakultetene melder at det til tross for iherdig innsats i forhold til å skaffe seg oversikt over eksternt tilsatte kandidaters tidsbruk er det fortsatt en utfordring å få gode nok data fra de eksternt tilsatte kandidatenes arbeidsgivere vedrørende ph.d.-kandidatenes gjennomstrømmingstid. Det har vært forsøkt å legge om innhenting av slike gjennomstrømmingstidsdata fra kandidatenes arbeidsgivere til ph.d.-kandidatene selv, slik at ph.d.-kandidatene ved den halvårlige registreringen selv må melde inn eventuelle tidsavbrudd i form av permisjoner, sykemeldinger og pliktarbeidsperioder. Det administrative etterarbeidet av ph.d.-registrering er forholdsvis nyoppstartet og det vil ta tid før en får resultatene fra dette arbeidet.

Tabell 3 Antall nye doktorer per vitenskapelige årsverk

Antall nye doktorer per vitenskapelig årsverk	2009	2010
HF	0,08	0,12
MOF	0,35	0,53
MN	0,34	0,36
SV	0,22	0,18
JUS	0,21	0,20
PSYK	0,27	0,29
Totalt gjennomsnitt	0,24	0,28

Unntatt den store endringen på MOF er det relativt få endringer fra fjorårets tall på antall nye doktorer per vitenskapelig årsverk. De små endringene på fakultetene kan skyldes færre eller flere vitenskapelige ansatte i staben som antall nye doktorer skal deles på. Økningen ved MOF er nok også tett knyttet til økningen i antall avlagte doktorgrader i 2010. Flere fakultet trekker frem modellen med flere-veiledersystem som viktig for å sikre kandidatene god og robust veiledning. SV melder at de vil arbeide for at kandidatene i større grad tilbys to veiledere. HF ønsker å gi kandidatene sterkere tilknytning til forskergrupper. Utlysningstekster utformes i større grad i tilknytning til fakultetenes forskergrupper og ved PSYK mener en at dette på sikt vil bidra til å øke de vitenskapeliges deltakelse i uteksaminering av kandidater. Det er tydelig at fakultetene i større grad ønsker å fordele veilederansvaret på flere av sine vitenskapelige ansatte og bruker både forskergrupper og flere-veiledersystem for å støtte opp om dette. Økt oppfølging av kandidatene gir økt press på veiledning og fakultetenes tilpassinger bidrar til å styrke veilederkapasiteten og veiledningen i seg selv.

Tabell 4 Nye doktorgradsavtaler

Antall nye avtaler	2009	2010
HF	17	34
MOF	82	94
MN	38	26 (57*)
SV	24	27
JUS	7	6
PSYK	15	19
Totalt UiB	183	206

Antall nye doktorgradsavtaler rapporteres årlig til Kunnskapsdepartementet via DBH. Tallene som er oppgitt her er tatt fra DBH sine tall, men alle fakultet påpeker at det er til dels store avvik fra deres egne oversikter på nye doktorgradsavtaler for 2010. Dette var noe fakultetene påpekte også for 2009-tallene slik at 206 nye avtaler ved UiB gjenspeiler ikke virkeligheten i forhold til faktisk antall nye avtaler. Et godt eksempel på grad av avvik er MN sitt tall på 26 i DBH og 57 i egne oversikter. Divergensen i denne rapporten til DBH skyldes til dels utplukkskriteriene til DBH i tillegg til nasjonale føringer på hvordan nye avtaler skal registreres med finansieringsstart som startdato. Dette fører til at fakultet med mange eksternt tilsatte kandidater kan først gi opptak en stund etter tilsetning noe som kan føre til at tilsetning og opptak kan falle på to forskjellige år og dermed blir den nye avtalen ikke plukket opp i rapporteringen grunnet utplukkskriteriene.

Antall nye avtaler er en god indikator på tilfanget og potensialet for UiB i fremtidig produksjon av nye doktorer. PSYK, kommenterer at de ser for seg en økning i antall nye avtaler for 2011 gitt flere utlysninger ved fakultetet. Til tross for frekvente utlysninger av stipendiatstillinger ved UiB er det nok størst økning i nye avtaler av eksternt tilsatte kandidater noe fakultetene påpeker som en større utfordring med tanke på lengre behandlingstid for vurdering av kandidater med eksternt tilsetning. I tillegg understreker MN at det er en økning i antall søkere med utenlandsk utdanningsbakgrunn noe som også er med på å forlenge behandlingstiden til opptak av kandidatene og dermed gir en forskyvning i tid med tanke på finansieringsstart og opptakstidspunkt.

Tiltaket i handlingsplan for forskerutdanning om tilrettelegging av tilsetning og opptak i en og samme prosess etterlyses av MOF, da det er forventninger om at dette tiltaket i noen grad ville kunne legge til rette for raskere behandlingstid av søkere til forskerutdanning, samt at en i større grad ville kunne få rapportert mer reelle tall til DBH vedrørende nye avtaler. SV og HF melder at de har lagt til rette for tilsetning og opptak i én prosess for stipendiatstillinger og at dette har avhjulpet noe i forhold til oppstart til kandidatene i tillegg til at doktorgradsavtalene registreres idet kandidaten tilsettes som stipendiat.

Tabell 5 Antall aktive doktorgradskandidater

Antall aktive doktorgradskandidater	2009	2010
HF	154	184
MOF	453	503
MN	462	449
SV	152	177
JUS	44	41
PSYK	136	135
Totalt UiB	1401	1489

Rapporteringen av antall aktive kandidater har i løpet av 2010 blitt betydelig forbedret med hensyn til kvalitetssikringen, noe innføringen av ph.d.-registrering og elektronisk fremdriftsrapportering har bidratt til. Antall aktive kandidater viser til antall kandidater som er registrert som aktive, uavhengig om finansieringsperiode er gått ut eller ei. I tillegg inkluderer disse tallene også kandidater som i løpet av 2010 har disputert, og kandidater som har levert inn avhandling og venter på disputas, samt kandidater som har fått underkjenning og venter på ny behandling. Flere fakultet melder at det er en økende andel

av de aktive kandidatene som ikke lenger har finansieringsgrunnlag fordi finansieringsperioden har gått ut. SV melder at ca 25% av de aktive kandidatene er utenfor perioden med doktorgradsfinansiering. Dette innebærer at kandidaten er forsinket av ulike årsaker (ikke sykdomsrelaterte periode eller pliktarbeid) og ikke har fått levert avhandling innen finansieringsperiode og tilsettingsperiode går ut. Forsinkede kandidater binder opp veiledningsressurser og også øvrig infrastruktur i fagmiljøene. HF, JUS og SV melder at de vil fokusere på å få ned tallet på kandidater uten finansiering og legge til rette for bedre oppfølging underveis av spesielt eksternt tilsatte kandidater for å forbedre gjennomstrømmingstiden og gjennomføringstiden for kandidatene. Økningen fra 1401 til 1489 skyldes dermed i større grad at en andel av kandidatene ved UiB av ulike årsaker er forsinket i forskerutdanningen, og ikke at en har fått betraktelig flere nye avtaler. MN varsler en forventet nedgang i antall nye avtaler for 2011 og det settes i sammenheng med færre eksterntfinansierte stipendiatstillinger. I tillegg vil fokus på å få flere kandidater igjennom kunne bety en nedgang også i antall aktive kandidater i 2011.

Tabell 6 Tilsatte i departementsfinansierte stillinger, UiB-stipendiater

Tilsatte i dep.finansierte stillinger, årsverk	2009	2010
HF	70,1	78,5
MOF	135,6	124
MN	135,8	125
SV	48,6	44,9
JUS	23,6	24
PSYK	36,3	33,6
BM (Bergen Museum)	6	
Totalt UiB	456,1	428,0

Nedgangen i omfanget på antall departementsfinansierte stillinger til doktorgradsstipendiater er forventet med omgjøringen av stipendiatstillinger til postdoktorstillinger. Dette er en ventet nedgang. PSYK og MOF melder også at de tidligere år har overoppfylt stipendiatmålet noe og at en har arbeidet i 2010 med å få dette ned til det antall tildelte stillingshemler fakultetet har.

Tabell 7 Tilsatte i forskningsråds- og andre eksterntfinansierte stipendiatstillinger

Tilsatte i NFR og eksternt finansierte stillinger, årsverk	2009	2010
HF	10,2	10,7
MOF	41,6	35,7
MN	119,4	101
SV	16,6	12,8
JUS	3,8	5
PSYK	26,6	21
Totalt UiB	218,2	186,2

Denne tabellen viser antall NFR-finansierte stipendiatstillinger samt eksternt finansierte stillinger UiB hadde i 2009 og 2010. Dette inkluderer altså kun årsverk for kandidater med tilsetningsforhold ved UiB. MN melder at nedgangen i antall NFR-stillinger forventes å gå ytterligere ned i 2011 grunnet NFRs satsing på større prosjekter med færre stipendiatstillinger. Fakultetene melder at det er viktig å skjerpe innsatsen ytterligere for å øke antall eksternt finansierte stipendiatstillinger gjennom innhenting av eksterne forskningsmidler fra andre kilder enn NFR. Alle fakultetene understreker at det anvendes store ressurser på eksternt tilsatte kandidater i forskerutdanningen, kandidater som ofte ikke har arbeidsplass ved UiB, men som benytter veilederressursene og også i perioder infrastrukturen til UiB. Disse kandidatene krever ekstra oppfølging både faglig og administrativt og utgjør for de fleste fakultet en betydelig andel av kandidatporteføljen. I tillegg kommer den andelen av porteføljen av kandidater som ikke lenger har finansieringsgrunnlag, men som fortsatt er aktive kandidater i forskerutdanningen og krever oppfølging i form av veiledning og bruk av infrastruktur. Tabellen under vedrørende gamle doktorgradsavtaler er data rapportert til Kunnskapsdepartementet for 2010 og viser forholdet mellom disse ulike finansieringskategoriene.

Tabell 8 Gamle doktorgradsavtaler*, høst 2010

	Andre	Egen	Norges forskningsråd	Totalt
HF	4	15	5	24
MOF	3	7		10
MN	11	9	16	36
SV	3	10	12	25
JUS		1		1
PSYK		10	4	14
Totalt UiB	21	52	37	110

* Gamle avtaler: avtaler som er eldre enn fem år, talt f.o.m. 1.juli 2010

Denne tabellen viser alle de gamle doktorgradsavtalene fakultetene sitter på innen utgangen av 2010. Det betyr at disse kandidatene inngikk sin doktorgradsavtale før 01.07.05 og fortsatt ikke har ferdigstilt sin doktorgrad. Tabellen viser til hvilke finansieringsformer disse kandidatene har. Egen og NFR er stipendiater som i hovedsak er tilsatt ved UiB og de i andrekategorien er vanligvis tilsatt utenfor UiB, selv om en også kan finne noen UiB-tilsatte kandidater i denne kategorien. Hovedsaken er at fakultetene har en viss andel av porteføljen som ikke har ferdigstilt sin doktorgrad etter fem års tid. Noen av kandidatene i dette tallmaterialet kan være kandidater som har rettmessig permisjon eller forlengelser grunnet andre gyldige årsaker. Men det er grunn til å tro at majoriteten av disse kandidatene er kandidater som ikke lenger har finansieringsgrunnlag da finansieringsperioden er gått ut. Uansett er dette en andel av totalporteføljen av aktive kandidater fakultetene bør ha oppmerksomhet rundt da denne andelen vil øke fra år til år hvis en ikke tar tak i de enkelte kandidatene det gjelder og vurderer individuell oppfølging og tilrettelegging med endelig plan for ferdigstilling eller eventuelt utskrivning fra forskerutdanningen grunnet manglende progresjon.

3 Kvalitative vurderinger av resultater, planer, utfordringer og prioriteringer

3.1 Status for oppfølging av handlingsplan for forskerutdanning

Flere fakultet har utarbeidet egne oppfølgingsplaner for handlingsplan for forskerutdanning (PSYK, HF, MN, MOF) og alle fakultet har tatt tak i ulike elementer av handlingsplanen, men gjennomgående for alle fakultet er at de har økt oppmerksomhet om forskerutdanningen og foretar strategiske vurderinger av organisering av forskerutdanningen i forhold til forskerskoler, forskergrupper og forskningssatsinger ved fakultetet.

Generelt for fakultetene er at de alle har hatt fokus på å bedre gjennomstrømmingstiden for ph.d.-kandidatene samt at en helhetlig oppfølging av ph.d.-kandidatene er blitt innført med ph.d.-registrering, elektronisk fremdriftsrapportering samt midtveisevaluering. Dette er ulike tiltak som har vært innført ved UiB og som fakultetene har investert betydelig tid og ressurser på å gjennomføre. To fakultet har opprettet egne stipendiatforum/utvalg (HF, JUS) for å styrke stipendiatenes innflytelsesmuligheter i forskerutdanningen ved fakultetet, samt å skape et miljø rundt stipendiatene. De fleste fakultet gjennomfører oppstartsseminar for nye kandidater med fokus på rettigheter og plikter i forskerutdanningen i tillegg til forventninger og muligheter for mobilitet og utenlandsopphold som en del av forskerutdanningen. JUS har tilrettelagt for egne medarbeidersamtaler for eksternt tilsatte kandidater for å styrke oppfølgingen av denne gruppen.

JUS, HF og SV har innført tilsetting og opptak i én og samme prosess for kandidater med UiB-tilsetting. MOF etterlyser en overordnet tilrettelegging for samkjøring av tilsetting og opptak da en del avklaringer må tas i forhold til ulike krav i tilsetting og opptak, spesielt med tanke på krav til prosjektbeskrivelse.

Flere av fakultetene har innført fler-veiledningsmodellen og spesielt viktig har det vært for fakultetene å knytte kandidater til aktive forskergrupper, forskerskoler i tillegg til en eller flere veiledere.

3.2 Forholdet mellom forskerutdanningen og forskningssatsingene ved fakultetene

Flere fakultet påpeker viktigheten av å organisere forskerutdanningen i nær tilknytning til forskningsorganiseringen ved fakultet. Forskerutdanningen ansees som den viktigste utdanningen ved UiB og for enkelte fakultet ansees den også som den mest ressurskrevende utdanningen. På grunn av den nære tilknytningen mellom forskningssatsinger og forskerutdanningen understreker også enkelte fakultet (SV, PSYK) viktigheten av at eksternt tilsatte kandidater også tilknyttes aktive forskergrupper og at doktorgradsprosjekter utvikles i større grad i tilknytning til den forskningskompetanse fagmiljøene har og de pågående forskningssatsinger forskergruppene til enhver tid har. SV har overlatt til grunnenhetene å lyse ut stillinger selv og det er fortsatt en tendens til å lyse ut stillingene åpne. Spesielt påpeker PSYK at det er en utfordring å skulle veilede kandidater innen forskningsområder som ikke har en klar strategisk forankring til forskningssatsingene.

HF, PSYK, MN og MOF har flere forskerskoler, både nasjonale og lokale, som ph.d.-kandidatene knyttes til. HF er i gang med en prosess med vurdering av egne forskerskoler i

forhold til den øvrige organiseringen av forskerutdanningen og vil i løpet av våren fatte vedtak om hvilken status forskerskolene ved fakultet skal ha i det videre. SV har hittil ikke hatt egne forskerskoler, men har nå flere initiativ på gang og det kan se ut til at en i løpet av 2011 vil få noen forskerskoler med SV som vertsfakultet. Fakultetene med forskerskoleerfaring viser til at forskerskolene er viktige for kvaliteten på forsknings- og læringsmiljøet til kandidatene. Forskerskolene styrker samhold mellom kandidatene og tilfører dem et faglig utbytte som et supplement til den øvrige forskerutdanningen. Forskerskolene kan også utgjøre et viktig nettverk også for de eksternt tilsatte kandidatene, kanskje mest fremtredende er dette i de nasjonale forskerskolene.

JUS har i 2010 vedtatt å legge om sin tidligere forskerskole i rettsvitenskap og legge om organiseringen av forskerutdanningen med større endringer av spesielt opplæringsdelen i forskerutdanningen. JUS er som en forlengelse av dette arbeidet i gang med å vurdere felles nordisk samarbeid om forskerutdanningskurs innen ulike rettsvitenskaplige områder.

3.3 Fakultetenes vurdering av gjennomstrømming og gjennomføringstid samt planer om tiltak for forbedringer

Arbeidet med å forbedre gjennomstrømmingstiden til ph.d.-kandidatene har gitt resultater. Det er mange ulike årsaker til at en har oppnådd dette, men innføring av helhetlig oppfølging av kandidatene med mange ulike tiltak, både faglige og administrative, har nok bidratt til den forbedrede gjennomstrømmingstiden.

Fakultetene ser utfordringen med de eksternt tilsatte kandidatene og at de har lavere progresjon enn kandidater med UiB-tilsetning. Dette er en utfordring som vil kreve ulike tiltak i forhold til hvilke finansieringsordninger disse eksternt tilsatte kandidatene har, ettersom noen av dem har stillinger hvor de kan jobbe med doktorgraden sin i kun en liten prosentandel av sin ellers vanlige stilling. Tiltakene som fakultetene kan sette inn vil dermed være forskjellige for de ulike kategoriene av tilsettingsforhold disse kandidatene har.

Flere fakultet nevner at en med en strammere oppfølging av fremdriftsrapportene og innføring av midtveisevaluering håper på å kunne demme opp for tendensen med at kandidater ikke blir ferdige innen finansieringsperioden går ut.

MN har innført kurs i akademisk skriving for å avhjelpe kandidatenes utfordring med å komme i gang med skrivingen på et tidlig nok tidspunkt for å kunne opprettholde en god progresjon.

JUS har innført en egen fadderordning for nytilsatte stipendiater for å sikre rask integrasjon i det faglige og sosiale miljøet, samt rask informasjonsflyt vedrørende praktiske ordninger og administrative forhold som berører stipendiatens arbeidssituasjon. I tillegg har JUS etablert tilbud om språkvask og oversettelse av avhandlinger og har satt av litt midler til dette i 2011.

Fakultetene vil opprettholde innsatsen med den administrative oppfølgingen av kandidatene i form av ph.d.-registrering og fremdriftsrapportering samt etablering av administrative kontaktpersoner for ph.d.-kandidatene i grunnmiljøene.

3.4 Fakultetenes vurderinger av underkjenninger og tiltak for forbedringer

Tabell 9 Underkjenninger*

Underkjenninger	2009		2010	
	Ph.d.	Dr.philos	Ph.d.	Dr.philos
HF	2	1	8	2
MOF	2	0	5	0
MN	3	0	3	0
SV	1	1	4	1
JUS	1	0	0	0
PSYK	1	0	0	2
Totalt UiB	10	2	21	5

* Dette er tall som er manuelt innhentet fra fakultetenes egne oversikter da dette ikke er forhold som apporteres til Kunnskapsdepartementet via DBH.

Fakultetene er bedt om å melde inn antall underkjenninger og hvordan de vurderer omfanget av underkjenninger samt hvorvidt de ser et behov for å eventuelt å legge til rette for tiltak for å eventuelt redusere dette omfanget.

MN melder at 3 underkjenninger av totalt 82 innleverte avhandlinger i 2010 er en underkjenningsprosent på 4% som viser at bedømmelseskomiteens kvalitetssikring og vurdering av avhandlinger er reelle og grundige. MN anser derfor ikke underkjenningsomfanget som et problem, men understreker det viktige kvalitetssikringsarbeidet som skjer i veiledningen før innlevering er avgjørende.

HF melder en bekymring for omfanget av underkjenninger i 2010. 10 underkjenninger av totalt 29 innleverte avhandlinger er et stort omfang. HF har foretatt en grundig gjennomgang av tidligere underkjenninger og viser til at det er en viss korrelasjon mellom underkjenning av ph.d.-avhandlinger og arbeidsplass utenfor fagmiljøene ved fakultetet. I 2010 avviker derimot underkjenningene fra dette mønsteret og halvparten av underkjenningene er av kandidater som har arbeidsplass i fagmiljøene ved fakultetet. HF melder inn et sterkt ønske om revisjon av dr.philos-reglementet som åpner opp for muligheter for å avvise avhandlinger som helt åpenbart ikke tilfredsstiller kravene som stilles til vitenskapelighet. En slik revisjon mener HF kan bidra til å redusere antallet underkjente dr.philos-avhandlinger.

SV melder at de også hadde unormalt mange underkjenninger i 2010. Med fem underkjenninger av totalt innleverte 26 avhandlinger i 2010 vil fakultetet følge opp dette spesielt i arbeidet med den helhetlige oppfølgingen av kandidatene. SV-fakultetet påpeker at også de har flest underkjenninger blant kandidater med ekstern tilsetting og med arbeidsplass langt unna fagmiljøene kandidatene er tilknyttet. I tillegg mener SV at generelle tiltak som innføring av fler-veiledermodell og veilederopplæring vil kunne bidra til å styrke også kvaliteten på de innleverte avhandlingene.

MOF hadde en relativt liten andel med underkjenninger i 2010 og anser ikke omfanget på fem av 98 innleverte avhandlinger som et problem. Fakultetet har like fullt avdekket årsaker til underkjenningene og funnet at det i hovedsak er avhandlingens sammenstilling som har vært årsaken til underkjenningene, ikke kvaliteten på artiklene. Programutvalg ved MOF

arbeider nå med å begrense andelen av underkjenninger i forhold til denne problemstillingen og utarbeider mer konkrete retningslinjer for sammenstillingen.

PSYK påpeker at det er mye arbeid med vurderinger av dr.philos-avhandlingene og det går med mye ressurser både faglig og administrativt til dette arbeidet. Det er dermed også synd at det ofte er underkjenninger innen denne doktorgradsordningen når det er ressurskrevende prosesser som tar lang tid å behandle, og ytterligere ressurskrevende når det i tillegg blir underkjent.

3.5 Midtveiseevaluering – erfaringer med implementering

Fakultetene melder at det har vært en ressurskrevende ordning å skulle innføre i forskerutdanningen. De fleste miljø har valgt å implementere dette i form av et seminar hvor kandidaten presenterer egne resultater og progresjon i forhold til både forskningsprosjekt og opplæringsdel. De fakultet som har kommet i gang med ordningen melder at kandidatene rapporterer at dette oppleves som nyttig og viktig for progresjonen videre. Veiledere har også hatt utbytte av denne ordningen selv om det oppfattes som omfattende og innebærer ekstra arbeid for kandidat og veileder i form av forberedelser. Fakultetene har utformet rammer for ordningen, men har implementert det noe ulikt. PSYK har lagt midtveiseevalueringen til forskerskolene, mens andre fakultet har lagt det til grunnenhetene i form av instituttene. I stor grad er det lagt opp til fleksibilitet for gjennomføring av midtveiseevalueringen slik at det kan tilpasses de faglige behov og individuelle tilpasninger som ansees nødvendig. MOF har utarbeidet egne retningslinjer for midtveiseevaluering og gir 1 studiepoeng uttelling for gjennomført midtveiseevaluering. Det arrangeres som et eget seminar.

SV innfører ordningen i 2011 og har utarbeidet minimumskrav for gjennomføringen av evalueringen i tillegg til at det forventes å resultere i en rapport for videre progresjon: en realistisk tidsplan for ferdigstillelse av forskerutdanningsløp og for kandidater som ikke tilfredsstillter forventet progresjon, forventes en tidsavgrenset individuell tiltaksplan/oppfølgingsplan.

Flere fakultet er så vidt kommet i gang med implementeringen og melder at de vil ha en evaluering etter en viss tid med modellen de har lagt opp til slik at de ved behov kan justere opplegg for midtveiseevaluering.

3.6 Veilederopplæring – behov for styrking av veilederkompetanse

Fakultetene har i dag ikke ansvar for veilederopplæring, men flere av fakultetene har fokus på veiledning i forskerutdanningen gjennom egne veilederseminar hvor en har kontinuerlig oppdatering av veiledere i forhold til endringer i forskerutdanningen, fokus på veilederrollen og veilederkompetanse. Enkelte fakultet har organisert veilederseminar for alle veiledere ved fakultetet, andre fakultet har lagt dette ansvaret til grunnenhetene, institutter og/eller forskerskoler. Det er tydelig at fokus på veilederkompetanse er prioritert hos fakultetene, men at en ønsker en styrket veilederopplæring i form av kurstilbud gjennom Program for universitetspedagogikk ved UiB.

3.7 Erfaringer med innføring av ph.d.-registrering og elektronisk fremdriftsrapportering

Alle fakultet melder at de har hatt mye arbeid med å innføre ph.d.-registrering for ph.d.-kandidatene, men at dette har gitt gode resultater i form av kvalitetssikrede oversikter på aktive kandidater, kontaktadresser, samt muligheten for å kunne følge opp kandidater bedre. Fakultetene med størst portefølje av kandidater har nok sett størst betydning av ph.d.-registreringen da det er vanskeligere å ha oversikt på en stor portefølje med flere hundre kandidater enn for fakulteter med betraktelig færre kandidater. Ph.d.-registreringen har også vært innført med tanke på å yte kandidatene bedre service med tanke på å få oversikt over egen opplæringsdel og godkjente kurs og eksamener. Det er et stykke igjen for å få dette optimalisert og fakultetene håper på at denne delen av registreringen skal kunne bedre seg når forskerutdanningskursene kommer in i FS også slik at kandidatene kan melde seg på kurs direkte via studentweb når de registrerer seg.

Elektronisk fremdriftsrapportering har i stor grad vært en suksess for fakultetene som har spart administrative ressurser på det administrative innsamling- og systemiseringsarbeidet. Fakultetene og instituttene har også fått tilgang til en database med alle rapporter fra både veileder og kandidat hvor de kunne aggregere data og lage overordnede rapporter på fremdriftsrapporteringen. Dette melder fakultetene har vært en stor gevinst og har gitt fakultetene og instituttene mulighet til å kunne gå dypere inn i rapportene og følge opp de som melder at de er forsinket og trenger tettere oppfølging. Noen fakultet melder inn at de har hatt rekordhøy innlevering av fremdriftsrapporter og at med den strenge konfidensialiteten rundt innsamlingen har veiledere og kandidater rapportert ærligere og det er til tider noe avvik mellom hva kandidatene og veilederne rapporterer.

3.8 Utfordringer for forbedringer i forskerutdanningen – spesielle innsatsområder 2011

I henhold til UiBs *Rapport 2010 og planer 2011* er de overordnede prioriteringer for 2011 innen forskerutdanningen følgende:

- å legge til rette for at de fleste som fullfører, disputerer til normert tid
- å redusere antallet som avbryter forskerutdanningen.
- tilrettelegge for at alle stipendiater som tilsettes ved UiB tilbys fire års tilsetningskontrakter.

Konkrete måltall for UiB er i 2011 følgende:

- Antall uteksaminerte ph.d.-kandidater per undervisnings- forsknings- og formidlingsstilling. Forventet forholdstall 2011: 0,17
- Andel disputerte ph.d.-kandidater av opptatte personer på doktorgradsprogram seks år tidligere. Ambisjon 2011: 70%
- Styringsparametre fastsatt av universitetet:
  - Internt finansierte stipendiatstillinger. Ambisjon 2011: 445
  - Eksternt finansierte rekrutteringsstillinger. Ambisjon 2011: 395

I forhold til de overordnede prioriteringene for 2011 melder alle fakultet om at en også i 2011 vil videreføre den helhetlige oppfølgingen av kandidatene og med innføringen av midtveisevalueringen vil dette gi økt styrke i forhold til å demme opp for både forsinkelser

og identifisering av eventuelle kandidater som bør fases ut av forskerutdanningsløpet. Fakultetene er oppmerksom på andelen av porteføljen som ikke lenger har finansiering og vil prioritere å sette inn tiltak for denne gruppen i 2011. Fakultetene viser også vilje til å prioritere tilsetninger på fire år for stipendiatstillinger, men synes ikke å ha muligheten til å prioritere dette for alle stipendiatstillinger da det er et kostnadsspørsmål som må avklares hvordan det skal finansieres. Spesielt er dette viktig i eksternt finansierte prosjekter.

UiBs måltall for 2011 på 250 nye doktorgrader vil sannsynlig fortsatt være et tall å strekke seg etter for fakultetene som melder at de har en realistisk plan om å kunne nå 238 nye doktorgrader i 2011. I forhold til antall uteksaminerte ph.d.-kandidater per vitenskapelig ansatt er måltallet for 2011 allerede nådd med god margin for hele UiB, rent gjennomsnittlig, men ikke for enkelte fakultet. Dette måltallet kan dermed fungere som et mål på hva hvert fakultet burde ha som minimumsmål på antall nye doktorgrader pr vitenskapelig ansatt.

UiB sitt mål om at 70% av kandidatene tatt opp til forskerutdanningen seks år tidligere skal ha disputert i 2011 er et ambisiøst mål med tanke på de gamle avtalene som fakultetene sitter med i dag. 110 kandidater har i henhold til tabellen om gamle avtaler doktorgradsavtaler inngått før 01.07.05. Dette betyr at 70% av disse forventes å ferdigstille sin doktorgrad i løpet av 2011. Det er usikkert hvorvidt dette målet er realistisk å oppnå for fakultetene. Det vil kreve en spesiell innsats i forhold til gruppen kandidater med gamle avtaler.

UiB setter også egne styringsparametre og har satt måltall på 445 for internt finansierte stipendiatstillinger og 395 for eksternt finansierte rekrutteringsstillinger. Fakultetenes eget ambisjonsnivå synes å fravike noe i forhold til det overordna målet med 428 internt finansierte stipendiatstillinger og gapet er betraktelig større i forhold til ambisjonsnivået på 186,2 eksternt finansierte stillinger. Skal målet for eksternt finansierte stillinger nås må en få en betraktelig økning i inntjeningen av eksternt finansierte prosjekter som også inkluderer finansiering av rekrutteringsstillinger.

4 Forskningsdirektørens kommentarer

Fakultetenes forskerutdanningsmeldinger viser at fakultetene prioriterer forskerutdanningen og har gjort en betydelig innsats de siste årene med å forbedre gjennomstrømmingstiden og forbedre kvaliteten i forskerutdanningen. Fakultetene har investert tid og ressurser i å legge til rette for helhetlig oppfølging av kandidatene med betydelig innsats faglig og administrativt. Fakultetene har på grunnlag av det nitidige administrative arbeidet kommet langt i kvalitetssikringen av datagrunnlaget for rapportering til Kunnskapsdepartementet. Det må likevel arbeides videre med denne kvalitetssikringen og spesielt i forhold til de eksternt tilsatte kandidatene og oppfølgingen av denne gruppen.

Midtveisevaluering

Fakultetene er kommet godt i gang med implementeringen av midtveisevalueringen og det er tydelig at fakultetene ønsker å gjennomføre midtveisevalueringen i en viss tid før de evaluerer ordningene sine. Det er grunn til å følge midtveisevalueringen opp videre for å

måle om ordningen gir resultater som forventet. En statusoppdatering i også neste års forskerutdanningsmelding vil derfor være ønskelig.

Eksternt tilsatte kandidater

Fakultetene har alle meldt inn ulike utfordringer knyttet til oppfølging av ph.d.-kandidater med ekstern tilsetning. Dette gjelder både i forhold til progresjonsoppfølging, tilgang til informasjon om permisjoner og eventuelle fravær i tillegg til viser det seg hos enkelte fakultet at denne gruppen også ofte er representert i kandidater som går lang tid i forskerutdanningen etter endt finansieringsperiode, samt at de også utgjør en større andel av de som blir underkjent. Med innføring av en helhetlig oppfølging av kandidatene med ph.d.-registrering, fremdriftsrapportering og midtveisevaluering håper en å kunne plukke opp eventuelle utfordringer tidligere i løpet for å kunne få kandidater inn i en god progresjon igjen. I tillegg er det viktig med andre tiltak som medarbeidersamtaler, akademisk skriving og etablering av sosiale nettverk som er tiltak fakultetene nevner som ønskelig for å demme opp for en utvikling med synkende progresjon. Ettersom denne gruppen med ekstern tilsetning utgjør en betydelig andel av UiBs portefølje er det viktig at fakultetene avdekker hvilke utfordringer denne gruppen representerer for å kunne møte utfordringene med hensiktsmessige tiltak.

Kandidater uten finansieringsgrunnlag

Denne andelen av kandidater er relativ stor ved enkelte fakulteter og med tanke på omfanget av gamle avtaler som er fem år eller eldre, med et måltall på å skulle uteksaminere 70% av dem i løpet av 2011 er dette en gruppe fakultetene må ha særskilt oppmerksomhet på, og legge til rette for oppfølging med konkrete ferdigstillingsplaner og oppfølging. Tiltak om oppfølging av kandidater som er ferdig med finansieringsperioden sin, er et tiltak i handlingsplan for forskerutdanning. Forskerutdanningsmeldingene viser at det nå er på høy tid å sette i verk dette tiltaket nå når disse kandidatene er identifisert. Oppfølgingen av disse kandidatene må gjelde uavhengig av hvilket finansieringsgrunnlag de hadde for sitt opptak til forskerutdanning.

Underkjenninger

Årets forskerutdanningsmeldinger viser at antall underkjenninger ved UiB er fordoblet fra sist år. Dette er urovekkende og for de fakultet som har hatt et relativt høyt omfang i 2010 er det grunn til å sette inn kvalitetsfremmende tiltak for å demme opp for dette omfanget. En viss andel av underkjenninger er det naturlig at en får med økt produksjon av doktorgrader og med økt fokus på ferdigstilling på normert tid. Uansett er årets tall for høyt og dette er noe en vil ha vedvarende oppmerksomhet på også i neste års forskerutdanningsmeldinger.

Dr.philos avhandlingen

Fakultetene melder at arbeidet med dr.philos-avhandlingene er veldig arbeidskrevende både faglig og administrativt. I 2010 hadde UiB 6 dr.philos doktorgrader, men det ble levert inn totalt 11 hvorav 5 ble underkjent. Dette viser at det er en høy underkjenningsprosent blant disse doktorgradene. Fakultetene rapporterer at dette er en spesielt ressurskrevende arbeidsoppgave også fordi det ofte ender med underkjenninger og krever ytterligere

ressurser. Fakultetene får heller ikke uttelling på RBO for disse doktorgradene så det er forståelig at fakultetene ser dette som spesielt ressurskrevende grader å gjennomføre. En revisjon av dr.philos-reglementet kan legge til rette for en bedre håndtering av disse søknadene om vurdering av avhandling for dr.philos og samtidig demme opp for det økende omfanget av underkjenninger av disse avhandlingene.

Tydeliggjøring av krav til avhandling basert på artikler

Flere og flere ph.d.-kandidater velger å skrive en avhandling basert på flere artikler. Kandidatene skriver også en sammenstilling (kappen) som innledning til artiklene som inngår i avhandlingen. MOF har satt i gang et arbeid med å utmeisle tydeligere retningslinjer for hvilke krav som stilles til denne sammenstillingen da de har hatt enkelte underkjenninger basert på for lav kvalitet på sammenstillingsdelen i avhandlingen. Dette er et arbeid som burde løftes opp på institusjonsnivå slik at en får felles forventninger til kandidatene som velger å skrive artikkelbaserte avhandlinger.

Kvalitetsutvikling i forskerutdanningen

Implementering av nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk er et arbeid som er i gang ved fakultetene og skal implementeres innen 2012. Forskerutdanningsmeldingene viser at fakultetene er i gang med å vurdere egne tilbud innen opplæringsdelen og følger opp med nyetablering av kurs i generelle ferdigheter samt omlegging av metodekurs og samarbeid om vitenskapelige kurs på nordisk nivå. Det er viktig at denne kvalitetsutviklingen i forskerutdanningen er et kontinuerlig arbeid hvor kandidatenes progresjon og kompetanse dokumentert gjennom doktorgradsavhandlinger er den beste målestokk på kvaliteten.

Veilederopplæring

Fakultetene gjør et bra arbeid ved å sette fokus på veilederrollen gjennom årlige veilederseminar. Det viser seg likevel at det er få andre tilbud for veiledere for utvikling av egen kompetanse som veileder. Veilederkurset som tilbys av Program for universitetspedagogikk er et godt kurs, men det er på grunn av liten kapasitet veldig få veiledere som kan ta dette kurset pr år. Fakultetene rapporterer at det er behov for en styrket veilederopplæring og spesielt med tanke på at det er ønskelig å engasjere flere av de vitenskapelige ansatte i forskerutdanningen samt at det i løpet av de neste fem årene vil være mange veiledere som går av med pensjon. Med fler-veiledermodellen er det også flere ansatte som får veilederoppgaver så etterspørselen etter veilederopplæring forventes å øke de kommende år. Det er viktig at en ser på hvordan en best mulig kan styrke veilederopplæringen ved UiB, både gjennom program for universitetspedagogikk og gjennom fakultetenes egne nettverk for veiledere.

Tilsetting og opptak i én og samme prosess

Tilsetting og opptak i en og samme prosess er et viktig tiltak i handlingsplan for forskerutdanning som noen av fakultetene har innført i forbindelse for egne stipendiattilsettinger. Det er viktig å legge til rette for at alle fakultetene kan gjennomføre tilsetting og opptak i en og samme prosess og at det utarbeides felles retningslinjer for hvordan dette kan gjennomføres. Det kan være nødvendig å revidere opptaksprosedyrene

for å legge til rette for opptak samtidig med tilsettingen, men det er viktig at dette gjennomføres uten at en fraviker kravene til opptak i forskerutdanning.

Kort oppsummert er det mange positive resultater fakultetene har å vise til i årets forskerutdanningsmeldinger. For å nå måltall og målsetninger for 2011 er det viktig å følge opp med de tiltak som her oppsummeres kort:

- Fakultetene må intensivere innsatsen med innhenting av eksterne forskningsmidler hvor finansiering av stipendiatstillinger inngår
- Fakultetene må identifisere årsaker til underkjenninger og legge til rette for kvalitetsforbedrende tiltak for å få ned omfanget på antallet underkjenninger
- Kandidater uten finansieringsgrunnlag og med gamle avtaler (5 år eller eldre) må følges opp med tanke på tilrettelegging for ferdigstilling av avhandlingsarbeid eller for eventuell utskrivning av forskerutdanningen
- Opplegg for tilsetting og opptak i én og samme prosess utarbeides og implementeres ved alle fakultet
- Konkret plan for styrket veilederopplæring utarbeides
- Dr.philosreglementet vurderes i forhold til muligheter for revisjon
- Det bør utarbeides felles retningslinjer for krav til artikkelbaserte avhandlinger

Saken legges frem for Forskningsutvalget med følgende forslag til **vedtak**:

1. Forskningsutvalget tar forskerutdanningsmeldingene til etterretning
2. Handlingsplanen for forskerutdanning har gitt gode resultater og krever fortsatt oppfølging